

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОГО ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Вінницький національний технічний університет

Анотація: Статтю присвячено дослідженню функціонування підприємств малого бізнесу в умовах нестабільного зовнішнього середовища, а саме: covid-19, війни та кризових ситуацій.

Ключові слова: мале підприємництво, криза, війна, covid-19.

Abstract: The article is devoted to the study of the functioning of small business enterprises in the conditions of an unstable external environment, namely: covid-19, war and crisis situations.

Keywords: small business, crisis, war, covid-19.

Нестабільне зовнішнє середовище - високий рівень взаємопов'язаності факторів, що тягнуть за собою складність, рухливість та невизначеність середовища, на які організація повинна реагувати аби підтримувати роботу бізнесу. Існують типи загального макросередовища та сил, які взаємопов'язані та впливають на організації: соціокультурні, технологічні, економічні, урядові та політичні, стихійні лиха та проблеми, спричинені людиною, які впливають на галузі та організації. Наприклад, економічні чинники середовища зазвичай включають такі елементи економіки, як обмінні курси та заробітна плата, статистика зайнятості та пов'язані з цим фактори, а саме: інфляція, рецесії та інші потрясіння. Наймання та безробіття, виплати працівникам, фактори, що впливають на операційні витрати організації, доходи та прибутки, залежать від глобальної, національної, регіональної та місцевої економіки. Інші фактори, які взаємодіють з економічними силами, включають: політику та державну політику, міжнародні війни, стихійні лиха, технологічні винаходи та соціокультурні сили.

З початку березня 2020 року підприємства пережили значний економічний спад. Лідерам бізнесу довелося відкласти свої стратегічні плани і перейти до режиму кризи. Вони стикаються з критичними рішеннями, які визначатимуть долю та успіх їхнього бізнесу. Оскільки національна та глобальна економіка майже зупинилися, підприємства вступили в нову фазу: велике очікування, під час якої вони чекатимуть, поки мине криза охорони здоров'я. Чим довше триватиме криза охорони здоров'я, тим глибшою буде економічна криза. Для того, щоб вижити, а потім процвітати в посткоронавірусному світі, потрібні ефективне лідерство та прийняття важливих рішень [1].

Немає сумніву, що пандемія COVID-19 посилила проблеми для малого бізнесу в усьому світі, незалежно від розміру, розташування чи фінансування. Однією з найбільших тенденцій, які з'явилися під час пандемії, є вихід малого бізнесу в Інтернет і створення різних можливостей для вирішення багатьох проблем. Дійсно, для багатьох малих підприємств Інтернет є порятунком, допомагаючи їм залишатися на плаву під час пандемії. Ведення бізнесу під час пандемії COVID-19 є дуже складним завданням і має небезпечний вплив на малий бізнес, робоче життя а, також економіку країн в цілому.

За даними платформи Opendatobot [2], з березня 2020 року по березень 2021 року в Україні закрилося 215,3 тис підприємців (ФОП). Це майже на 50 тисяч більше, ніж в аналогічні місяці 2019-2020 років.

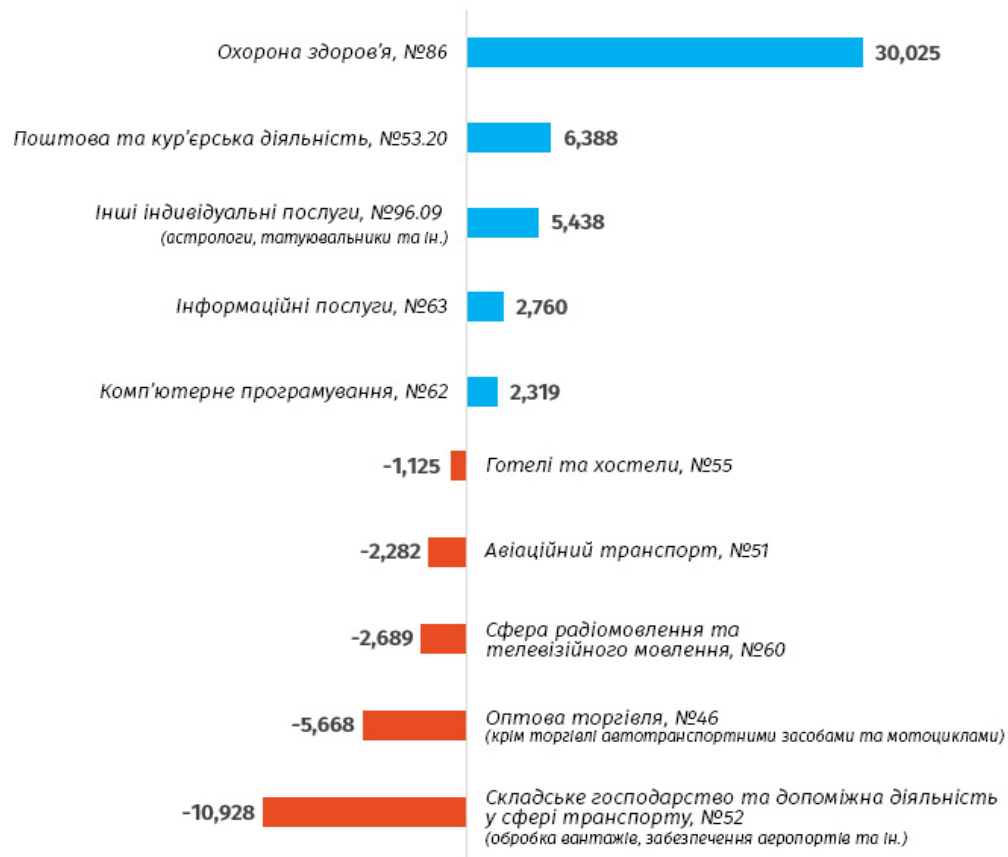
Найбільше підприємств закрилося у сферах складського господарства і транспорту (майже 11 тис), оптової торгівлі (5,6 тис), телерадіомовлення (2,69 тис).

Кількість людей, які вирішили відкрити ФОП під час карантину, становила 240,9 тис, що на 5 тис менше, ніж в аналогічні місяці до карантину.

Найбільше нових ФОПів відкрилося у сфері програмування (понад 30 тис), надання інформаційних (6,39 тис) та інших індивідуальних послуг (5,44 тис). Також активно відкривалися ФОПи у сфері доставки та охорони здоров'я [3].

Який бізнес відкривали та закривали у карантин

Приріст та зменшення кількості ФОПів

Джерело: Opendatabot

Рис.1 – Який бізнес відкривали та закривали у карантин [3].

Найбільш ефективне антикризове управління є на ранньому етапі кризи, тому підприємствам потрібно регулярно проводити дослідження фінансового стану, економічної безпеки, здійснювати конкурентний аналіз, проводити порівняння показників ефективності [4].

Дискусійним є те, чи неминуче буде криза в процесі розвитку підприємства. Зрештою, виходячи з природи циклу, жодна компанія не може почати підйом, не пройшовши через кризу. Водночас практика показує, що для певної кількості підприємств стадія кризи є останнім етапом їх функціонування як соціально-економічної системи, після якого підприємство припиняє своє існування. Питання про те, чи є криза неминучим у розвитку підприємства, пов'язане з конструктивно-деструктивною дилемою кризи підприємства [5].

Британські дослідники Дж. Майєрс (Meyers) і Дж. Холуша (Holusha) на прикладі конкретних компаній виділяють наступні сім переваг кризової ситуації [6]:

1. "Народження героїв", нових прогресивних лідерів, таких як, наприклад, Чи Якокка (Leelacossa) на кризовому "Chrysler".

2. Прискорення процесу внутрішніх організаційних змін (реструктуризації), на які керівництво неохоче йде у звичайних умовах ("UnionCarbide").

3. Усвідомлення й визнання існуючих проблем, які раніше не були помічені ("Procter & Gamble". "DalkonShield").

4. Оптимальний перерозподіл кадрового потенціалу в процесі змін ("UnitedTechnologies", "BamiffAirlines").

5. Реалізація нових (революційних) стратегій ("GeneralMotors", "Caterpillar").
6. Орієнтація на системи раннього попередження в майбутньому ("BankofBoston").
7. Нові конкурентні переваги (здатності й можливості) після кризи ("Levies", "Coca-Cola").

У цьому контексті слід підкреслити, що сама по собі криза не має конструктивних елементів (вона має деструктивний характер), але криза відкриває потенціал для конструктивних дій керівництва, який має реорганізувати діяльність підприємства з метою подолання кризи. Для цього може знадобитися мобілізація всіх резервів підприємства, принципова дезорганізація та перебудова його організаційно-виробничої сфери. Таким чином, криза вимагає певних конструктивних дій керівництва, інакше бізнес може припинити своє існування, що передбачає його руйнування як соціально-економічної системи. [7].

В умовах сьогодення суть антикризового управління гостро постає, так як військовий стан, на даний момент, є основною причиною ймовірності банкрутства підприємств. Багато вітчизняних підприємств постраждали внаслідок ракетних обстрілів, від жорстоких дій на тимчасово окупованих територіях, вони були змушені або закритись, або тимчасово припинити діяльність.

Економіка країни значно погіршилась, підприємства впадають в кризу, що веде до ще більшого спаду економіки. Підприємства переглядають план дій на майбутнє та утримуються від необміркованих дій, аби не стояти на межі банкрутства. Зовнішні чинники наразі найбільше впливають на можливість розвитку підприємства та на те, щоб залишатись конкурентоздатними та рентабельними.

Проте, з моменту повномасштабного вторгнення РФ в Україну було зареєстровано майже 150 тисяч нових бізнесів. З них 132 тисячі — це ФОП-и, та понад 14 тисяч юридичні особи.

Щомісяця кількість реєстрацій нових бізнесів зростає. Найбільший показник зафіксовано у перший тиждень серпня 2022 року — 5 306 нових ФОП-ів. Це навіть трохи більше, ніж було в останній тиждень до вторгнення РФ — 5 231 новий ФОП. За час з 24 лютого помітно змінились й напрямки діяльності малого та середнього бізнесів. Станом на кінець серпня 2022 року найбільше реєструють діяльність, пов'язану з роздрібною та оптовою торгівлею. Загалом підприємці за цим КВЕДом склали 30% від усіх нових ФОП-ів, відкритих за півроку активної фази війни [8].

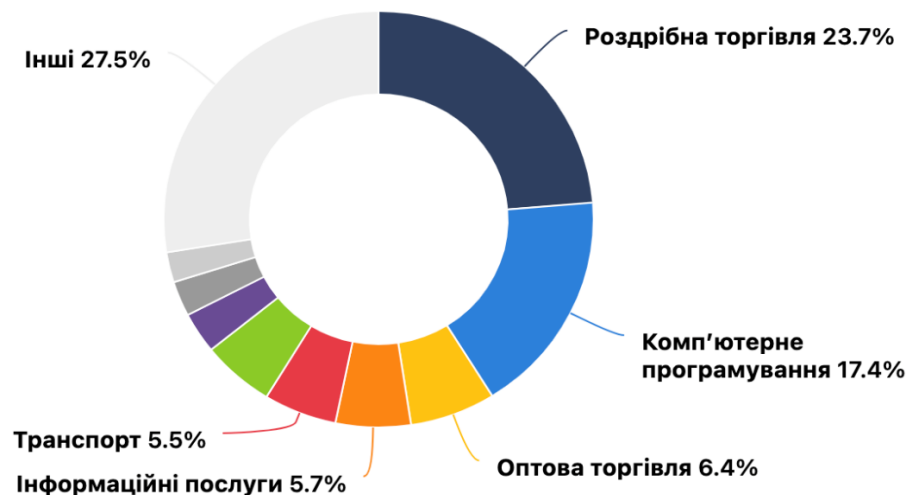

Рис. 2 - Топ реєстрацій ФОП-ів за напрямками діяльності [8].

Отже, незважаючи на те, що кризи починаються як негатив, ефективне антикризове управління може мінімізувати шкоду, а в деяких випадках дозволить організації стати сильнішою, ніж до кризи. Нестабільне зовнішнє середовище не є ідеальним способом покращення бізнесу, але жодна організація

не застрахована від кризи, тому кожен суб'єкт господарювання має зробити все можливе, щоб підготуватися до неї та винести плюси.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ярослав Прищеп. Бізнес під час пандемії: з чого почати і як вижити. Суспільне новини. URL: <https://suspijne.media/139155-biznes-pid-cas-pandemii-z-cogo-pocati-ta-ak-viziti/>
2. Економіка українських фопів в реальному часі. Оpendатабот : веб-сайт. URL: <https://opendatabot.ua/open/foponomics>
3. Ярослав Вінокуров. Рік – плюс, ФОП – мінус: як малий бізнес пережив перший рік карантину. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2021/03/24/672241/>
4. Шапурова О.О. Сутність, завдання та принципи антикризового управління. Держава та регіони. Сер.: Економіка та підприємництво: зб. наук. праць. No 1. Запоріжжя, 2019. С. 228–232.
5. Ляшенко Н. В. Причини виникнення, функції та вплив кризових явищ на управління підприємством. Електронний журнал «Ефективна економіка». 2012. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=958>
6. Meyers, Gerald C., and John Holusha. When It Hits the Fan. / G. Meyers., J. Holusha. London: Unwin Hyman, 1986. С.76
7. Петрук Ю. В., Артеменко Л. П. Антикризові стратегічні заходи підприємства. 2022: III міжнародна науково-практична конференція «Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи». URL: <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/271696>
8. Які бізнеси відкриваються у війну? // Оpendатабот: веб-сайт. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/brave-business-in-war>

Пустільник Ілона Олександрівна – студентка групи П-196, Факультет менеджменту і інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: ilonapustilnik@gmail.com

Науковий керівник: **Краєвська Алла Станіславівна** — кандидат економічних наук, доцент кафедри підприємництва, логістики та менеджменту, Вінницький національний технічний університет, Вінниця.

Pustilnik Iona O. - student, Faculty of Management and Information Security, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: ilonapustilnik@gmail.com

Supervisor: **Kraevska Alla S.** — Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department Entrepreneurship, Logistics and Management, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia.